

POD LIPO

LEPOSLOVNA, POLJUDNO-ZNANSTVENA IN
POLITIČNA REVIIJA ZA SLOVENSKO
DELOVNO LJUDSTVO V JUGO-
SLAVIJI, AVSTRIJI, ITALIJI
IN AMERIKI

Poravnajte
naročnino!

VSEBINA: *MILE KLOPČIČ*: NOČ / IZ SVETOVNE KNJIŽEVNOSTI: *LUCIANO FOLGORE*: PREMOGAR / *COVINGTON HALL, NEW YORK*: JAZ-STROJ / *MAX BARTHEL*: RUSIJI / *S. K.*: THERMIDOR / *BRATKO KREFT*: V PRIČAKOVANJU SMRTI / *IVAN MOLEK, CHICAGO*: MOJEMU POETU / SEKSUALNI PROBLEMI / *S. J. CEDERBAUM*: DVAJSET UR V POTNIŠKEM JERBASU / *IVAN VUK*: HOMO HOMINI LUPUS / *HISTORICUS*: PEREČI PROBLEMI / LISTEK / NA PLATNICAH: MRIVIM SODRUGOM — ŽRTVAM PRIRODE — V SPOMIN! / IZ DELAVSKEGA ŠPORTNEGA GIBANJA V JUGOSLAVIJI / ZVEZA DELAVSKIH TELOVADNIH JEDNOT V ČEŠKOSLOVAŠKI / IZ DELAVSKE TELOVADNE IN ŠPORTNE INTER-NACIJONALE / DUNAJSKI DELAVSKI TELOVADCI

UREDNIŠTVO: V LJUBLJANI, V TRSTU IN V CHICAGU, ILL. / UPRAVA
V LJUBLJANI (ALEKSANDROVA C. 5) IN V CHICAGU, ILL, 3639 W. 26 Th. ST. / CENA
ZA EVROPO: POSAMEZNA ŠTEVILKA DIN 4.—; ZA CELO LETO DIN 46.—.
ZA AMERIKO: POSAMEZNA ŠTEVILKA 15 c ZA CELO LETO DOL. 1.50.

LETO IV. V LJUBLJANI, 15. APRILA 1928

ŠT. 4.

DELAVSKI ŠPORT

UREJUJE MILAN VIČIČ, ALEKSANDROVA CESTA 5

Mrtvim sodrugom – žrtvam prirode – v spomin!

V sredo 21. marca t. l. se je na pogorju Sonnblicka ob pohodu iz kočice „Prijatelj prirode“ na Kolm-Saigurnu (1618 m) in iz Zittelhausa na Sonnblick ponesrečilo 13 dunajskih delavskih telovadcev in članov „Prijatelj prirode“, skupine Favoritten. Od 17 delavcev in uradnikov, vseh izvrstnih smučarjev starih od 21 do 30 let, ki so 18. marca t. l. odšli za daljšo dobo iz Dunaja na Visoke ture (Salcburške) se smučati ter uživati naravo, je ta dan ugrabil plaz trinajstim življenje. 4 so se re-

šili, 10 mrtvecev so že našli, 3 ohrani mater zemlja za svojo žrtev. Sodruga, ki so bili vsi i telovadci (mnogi celo predtelovadci in odborniki) i smučarji, obžaluje ves svet. V pondeljek (27.) jih je pripeljal mrtvaški vlak iz Raurisa, kjer jih je sprejel s. Püchler za športnike in zastopnik mesta Dunaj zopet na Dunaj, kjer je bil njih pogreb v četrtek 29. III. Sožalje izrekamo 17. avstrijskemu telovadnemu okrožju in „Prijateljem prirode“ v imenu slovenskih športnikov in telovadcev tudi mi. Slava jim!

Iz delavskega športnega gibanja v Jugoslaviji

Iz Zagreba: Kakor smo že v prejšnjih številkah večkrat omenili, so združeni delavski športni klubi v Zagrebu v posebnem „Blok radniških klubova Jugoslavije“. Radi zanimivosti in v informacijo našim del. športnim klubom objavljamo v nastopnem „platformo“ tega bloka:

PLATFORMA

za „Blok radniških klubova Jugoslavije“ (projekt).

1. Razvitkom industrije i razvijenom podjelom rada fizički rad postaje jednostran i dovodi tako do prevelike upotrebe jednih organa, a s druge strane mirovanjem ostalih, do zakrzljanja drugih organa. Tako imademo u istom organizmu i previše istrošenih organa, kao i usljed mirovanja i degenerisanih organa. Teški uslovi rada, nehigijenske radionice i slabi životni standard dovode zajedno do fizičkog oslabljenja organizma, do degeneracije radnika, a naročito mladih.

2. Kao reakcija nato javlja se kod širokih slojeva radničkih masa spontano težnja za fizičkom kulturom, jer se gajenjem tijela ljudski organizam jača. Radi toga sport obuhvaća šire slojeve proletarijata i po tome je sport duboka socijalna pojava.

3. Proleterski sportski pokret ima zadatak, da okupi pod svoje okrilje sve radnike-sportaše i da ih pored fizičkog, sportskog odgoja posvješćuje u klasnom duhu.

4. Radnički sportski klubovi i društva ovako organizaciono nepovezani ne mogu ispuniti zadatke, koje im postavlja radnički sport i njegov uspješni razvitak. Pored toga postoji težnja kod širokih radničkih masa za jedinstvom na svim linijama. Polazeći s tog osnovnog momenta neophodna je potreba emancipacije radničkog sportskog pokreta.

5. U cilju stvaranja radničkog sportskog pokreta u Jugoslaviji osniva se „Blok radniških klubova Jugoslavije“ u J. N. S-u.

6. Zadatak „Bloka radničkih klubova“:

a) Da okupi u svoj sastav sve radničke klubove;

b) da radi što intenzivnije na širenju i uvlačenju u njega širokih radničkih masa;

c) da radi svom snagom na osnivanju masovnih sportskih disciplina (gimnastika, turistika, atletika);

d) da prosvješćuje radnike-sportiste u klasnom duhu i u duhu proleterske so-

P O D L I P O

LEPOSLOVNA, POLJUDNO - ZNANSTVENA IN POLITIČNA
REVIJA ZA SLOVENSKO DELOVNO LJUDSTVO

UREJUJE ANTON KRISTAN

LETO IV. LJUBLJANA, 15. APRILA 1928

ŠTEV. 4.

Mile Klopčič:

Noč

Recitacijski zbor. Moški in ženski glasovi.

VSI (začno kot iz daljave):

Noč. — Bedimo. Čakamo. Trpimo.
Glad nam vratove davi.
Noč. Mraz. V daljo strmimo,
čakamo dneva, da nam nekdo
po materinsko seže v rokó.

MOŠKI GLASOVI:

Nekoč so nas matere v bajtah rodile,
so nas s krvjo svojih prsi dojile,
dčetje hvaležno so jih po licih trepljali
ter o bodočnosti, domu in sreči sanjali.

VSI: Noč — mraz! Glad nam vratove davi!
Ni je potí!

MOŠKI GLASOVI:

Ni je potí iz noči!
Mladi o daljavi smo sanjali,
o življenju, kjer je človek bratu brat.
Od očetov, mater smo se razbežali
in v tujino domovino šli iskat.

MOŠKI GLAS (močno):

Jó —
premog očeta mi je ubil,
mati betežna z zlom se bori,
mene v tujini stroj bo izpil —
jó — kaj je res ni iz tega potí!

(Ostali venomer mračno ponavljajo kot iz daljave: Noč.
Glad nam vratove davi! Posamezni glas naj učinkuje kot krik
iz noči.)

DRUGI MOŠKI GLAS:

Ko me je mati v obiskovanju fabrike nosila,
čemu ni sirota med transmisije planila,
da ne bi biló
greha z menó?
Kaj ni človeka niti boga,
da bi nas rešil tega gorja!

VSI: Noč — mraz! Glad nam vratove davi.
Ni ga človeka, ni ga Boga, ni je potí!

DEL MOSKIH GLASOV:

Vendar smo čakali in hrepeneli,
da se tujine bomo rešili,
da bi nekoč svoje majke objeli,
da bi solzé jim z oči posušili.

DEL MOSKIH GLASOV:

Nas pa so tuje nam majke slučajno spočele,
so nas še nerojenčke v svojih telesih proklele,
so nas nekje na skrivaj v bolečinah rodile
so nas nekje ob cestah v nočeh izgubile
ter omahnile v daljni svet.

Sirote prosili smo kruha, prijaznih beséd,
dobili smo kamen, hudoben pogléd
in se razplakali.

Vendar smo čakali,
čakali čudeža, da nam nekdo
po materinsko seže v rokó.

VSI: Trdo življenje nas je pestilo,
bolno trpljenje duše nam pilo,
vse hrepenenje nam je ubilo.
Vendar smo čakali, da nam nekdo
seže v rokó.

(Spet zamolklo kot od začetka.)

Ni ga človeka! Ni ga boga! Ni je poti!
Noč. Glad nam vratove davi —

ZENSKI GLASOVI:

Kaj smo zato vas v življenje rodile,
kaj ste zato se po svetu razšli,
da bi tovarne vam duše ubile,
da bi vam stroji izpili vso kri?

ZENSKI GLAS: Kaj sem zato te v obiskovanju fabrike nosila,
da ti fabrika izpije vso kri?!

ZENSKI GLAS: Kaj sem zato te s krvjo svojih prsi dojila,

VSE: — da so vodene vaše pesti?!

MOSKI GLASOVI:

Čigav je glas, ki poje v sužnjo noč,
ki boža nas kot lep spomin iz težkih dni?

(Jačje.) Kdo ste ljudje, da pred vami drhté
nam roké?

Kdo ste žené, da nam budite srcé
in željé?

ZENSKI GLASOVI:

Matere smo, ki smo vas v bajtah rodile,
smo vas s krvjo svojih prs dojile.

Matere smo, ki smo vas slučajno spočele,
smo vas še nerojenčke v svojih telesih proklele.
Smo vas nekje na skrivaj v bolečinah rodile,
smo vas nekje ob cestah v nočeh izgubile
ter omahnile v daljni svet.

In vendar smo vas ljubile! —

DEL ŽENSKIH GLASOV:

Dale smo vam življenje,
vi ste nas zapustili.

DEL MOŠKIH GLASOV:

K vam bi se radi vrnil,
a je pretežko trpljenje.

DEL ŽENSKIH GLASOV:

Dale smo vam življenje,
smo vas hoté izgubile.

DEL MOŠKIH GLASOV:

Silno je naše trpljenje,
ker ste nas zatajile.

VSI: Trdo življenje nas je pestilo,
bolno trpljenje duše nam pilo —

MOŠKI GLAS:

— a hrepenenja ni nam ubilo!

VSI (z rastočo močjo):

Pod baldahinom ogromnih fabrik
nam transmisije sokove pijó,
stekli dinami nam duše bijó;
zunaj je gozd, ž njim naše sanje,
da se otresemo mrzlih verig,
da izpolni se nam večno vprašanje!
Verujemo,
da bomo zmagali boj, ki ga snujemo
v temnih nočeh.

Čutimo
svobodo, ki jo le slutimo
v solnčnih dneh.

Prišel bo dan, vstane tlačan
suženj bo sužnju segel v rokó,
kladivo dvignil k zvezdam v nebo,
znova vso zemljo bo prekoval
ter bo proleta za carja izbral!

Iz svetovne književnosti:

Luciano Folgore:

Premogar

Črni kruh strojev, ki te bruhajo
žrela rudnikov
in se kopičiš
v neskončnih grmadah
ob cestah dela;
veliki kruh, zveneč
od plamenečih energij,
ki sproščaš iz svojega zlatega trebuha
brezlične harmonije plamenov,
poj, s svojimi bliščečimi zbori,
himno upora,
zapihaj v trobento vetróv
svoje hrepenje, o premog!
Tebe je tlačila neskončna
teža stare zemlje;
gosta je krožila tema v negibnih rovih
in noči najoddaljenejših dob
so nadlegovale brez prestanka

tvoje utajene misli.
Ali iz skrivnostnega sna,
te je k hrepenječemu solncu
dvignil zveneči kramp.
Vzdolž vseh okopov
so padale svetle luskine
in v zaletu so v nove boje
rušoč vse ovire
drli tvoji orjaški balvani.
Povznesi se, o premog, blesteč,
in razžari s puhom plavžev
male dneve
naše majhne sedanjosti.
Bodi molitev dima v ceveh,
ogrožaj prešerno godbo
počrnelih kotlov
in ogrej premrle rokó,
kjer spē

od neskončnih pomladi
najbojevitejše pesmi,
ves zanos, ki se širi uporno
in oglušajoč pridrvi
na ceste vijoče se
k mestom sredi zvezd.

Povznesi se, o premog, v plamenečih
lomačah,
in razžari vesoljstvo,
ki pripravlja, v času, Bodočnost.
Oznani, v svoji topli pesmi,
da ob svojih plamenih ne maraš
mrzlih rok, ki omrtvé,
ampak srca mladih herojev,

cvetoče možgane genijev,
da jih nahraniš s plameni,
da jih nasitiš z energijami
in poseješ drugega za drugim
v globokih brazdah življenja.
Zlato žetve neizmerne
bo valovalo preko trat,
zemlja bo dihala bolj zdravo
in mišice bodo držale krepkeje
čvrsto usodo,
in na taborišču smrti
se bo razgubila z ograjenih šotorov
megla bojazni.

Prevel dr. A. Gradnik.

Covington Hall, New York:

Jaz - stroj

Jaz sem stroj.
Naredim vam vse, kar hočete.
Seštevam, odštevam, množim in delim;
skladam tudi godbo in
zlagam pesmi
(rad imam „proste verze“).
A to še ni vse —
Jaz sem umetnost, znanost,
filozofija in vera —
cerkev, država, univerza in Unija;
usi plešejo po mojem tonu.
Jaz ženem državnike,
poveljujem armadam,
izkoriščam delavce,
navijam farmarje —
sklepam zakone,
skrbim za red,
podim kapitaliste v pogubo...
Jaz mislim za mislece —
jaz, stvarstvo, ukazujem mojemu
stvarniku!
Jaz, hlapec, gospodujem mojemu
gospodu!
Vsi so moji sužnji!
MENI —
so ustave krpice papirja,
postave brez pomena,
pogodbe so bunk,
Liga narodov: budalost,
najvišja sodišča: sence,
parlamenti in kongresi blaznice —

jaz edini sem pameten!
Jaz sem naredil človeštvo, ki je mene na-
[redilo
Jaz sem evolucija, devolucija in revolucija!
Velik sem jaz:
večji kot vsi carji, kajzerji, papeži in kralji,
večji kot vsi bogatini in proletarci,
večji kot sam vsemogočni dolar:
Jaz sem Bog;
Bog industrijske dobe —
kajti jaz sem SILA inkarnirana,
praktična in nepremagljiva.
Nihče me ne ustavi.
Sem centurijon civilizacije,
ki cenzuriram njeno moralo in
dajem ji mir ali vojno, življenje ali smrt
od Washingtona do Moskve,
od Londona do Kalkute...
Jaz sem gospodar situacije,
življenja, svobode in iskanja sreče,
prostosti in pravičnosti —
vse to je moje, da vam dam ali ne dam!
Vzemi me, o delavec, se giblješ, dihaš in
uživaš,
jaz sem tvoja usoda —
Jaz sem Kismet in Karma;
jaz sem vzrok in učinek.
Jaz sem Gospod sedanjosti
in Jove bodočnosti —
jaz — STROJ!

Prevel Ivan Molek.

Max Barthel:

Rusiji

Ruski moj brat,
naju je postavila nasproti
usoda, močnejša od naše volje,
neizprosnejša od našega življenja.
Grozna usoda nas tira v umor.

Dorasla sva v svobodi dela,
v borbi za svobodo.
Ti: velik, besen, neupogljiv.
Jaz: z hrepenenjem v srcu,
z žarečimi očmi:
Živela svoboda!

Jaz sem dorastel v nemški zatočnosti,
a ti v daljni, prostrani stepi,
v šumečem viharju,
V plamtečem ognju,
smel, pripravljen na smrt:
Živela revolucija.

Tudi pri nas vlada carizem in poje
nagajka,
toda mi smo ponižni kot kužki
in zmajemo z repi, kadar nas bijejo.
Volkovi ste vi v velemestu,
v kamnitih kletkah
in velikih fabrikah,
ki kri polénijo:
Volkovi svobode, pozdravljam vas!

Toda usoda je jačja
od hrepenenja in volje.
Tragično je naše umiranje:

sredstva poznamo,
cilja noben.
Često brez mrznje, z ljubeznijo v srcu,
ti stojim nasproti.
Daj mi poljub
po stari, ruski navadi,
bratovski poljub,
predno se sprimeva,
zver proti zveri,
predno si razbijeva telo.
Kamorkoli gledam, je zemlja,
širna, plodna zemlja,
ki setev zori in dobre plodove,
ki je gnojena z našo krvjo, z našim delom.

O — ne streljaj še, ruski moj brat,
zajoj z menoj še našo pesem,
zajojva Internacionalo,
zajojva pesem o domovini-zemlji.

S. K.:

Thermidor.

Paris 1794

Moskva

(Prevel Boris Kristan, Paris)

(Konec)

Mogoče da ta pretresljiva zgodovinska tragedija spominja na boje v Moskvi. Kakor je Francoska, tako je tudi ruska revolucija povzročila nov socijalni red, novo podelitev imetka, in diktatura je bila zagrinjalo, pod katerim se je mogel ta novi red razvijati. „Nepman“ in kulak, mestni kapitalist in vaška buržoazija sta se mogla razviti in priti do svojih bogastev le vsled junaškega boja sanskulotov ruske „gornje stranke“. Dejanski stan odgovarja prav tako malo komunističnemu manifestu kakor je odgovarjala predthermidorska družba v Franciji demokratični enakostni ustavi od l. 1793 ali po Robespieru revidirani proklamaciji človeških pravic. Trotzki-jeva borba proti nujnim rezultatom proletarske revolucije, ki je sicer ni želel in ne pričakoval, nas spominja obupnih poskusov tedanjih malomeščanskih socijalistov, da bi zaustavili tek zgodovinskega nastajanja. Zapostavljanje in preganjanje zastopnikov proletarskih interesov more poroditi med delavci malodušno in celo apatično razpoloženje proti revoluciji, ki ne donša delavcem nobenih boljših življenjskih pogojev, nobene boljše eksistence, nobenih boljših stanovanj, ampak daje le nekolikim med njimi moralno zaščeno z oblastjo, ki so jo dobili v roke.

Elementa thermidorjanskega položaja sta: lastninski red, ki je v mnogo ozirih v nasprotju z ideologijo revolucije in pritisk socijalnih sil na vodje revolucije, ki jih sili voditi račune o gotovih potrebah, če tudi te le nekoliko zaustavijo bojujoči se narod ali pa ga le malo potisnejo nazaj. In proti temu delujejo v sovjetski Rusiji velike sile, ki jih ni podcenjevati.

Predvsem je konstatirati to, da imata sovjetska moč in organizacija boljševiške stranke za seboj deset let obstoja in da sta dosegla vse drugačno odporno silo kot so jo organi komaj leto dni stare jakobinske diktature mogli doseči.

Socijalistične ideje bojevne stranke ruske revolucije so precej uplivale na oblikovanje gospodarske dejavnosti v industriji in njih ozadje ni, kot je bilo l. 1794, reakcionarna ali revolucionarna utopija, ampak socijalistična resnica, ki se probuja po celem svetu kljub velikan-skim nasprotstvom.

Francoski Thermidor, prelom političnega aparata obstoječe moči, je mogel iz preteče nevarnosti postati dejstvo, ker se je francoska revolucija razvijala v neposrednem sosedstvu vojne in ker je bila diktatura prav tako orodje socijalnega preobrata kot vojevanje in ki je bila odstranjena takoj, ko je

bila končana vojna, ki je bila njena najjačja tvorna sila.

V Rusiji pa ni tako; tu pa ni važnejšega in notranje-silnejšega problema kot vzdrževanje miru. Le vojna bi mogla vse one, polagano se stvarjajoče kapitalistične moči na mah povzdigniti, le ona bi mogla že danes opažene kapitalistične sile napraviti za merodajno in odločilno moč. Le vojna bi mogla rastočo neenakost med socijalističnimi in kapitalističnimi silami povečati in zadnjim dati pomoči, in sicer celo tako, da bi morala pod gotovimi okoliščinami celo politična moč proletarijata kapitulirati pred gospodarsko silo nove buržoazije. In vojna bi imela enake učinke na razmerje sil med razredi, če se vodi kot revolucionarna vojna ali pa kot kontrarevolucionarno-intervencijska.

Upirati se blaznosti propagandne vojne, je naloga ruskih komunistov, ki ne smejo pozabiti, da so bili v francoski revoluciji gonilna sila girondisti, da je iz njih vrst izšla misel: boj gradovom, mir kočam — da pa je prav ta propagandna vojna bila, iz katere so izšli Thermidor, Bonapartizem in s tem meščanska stabilizacija revolucije.

Bratko Kreft:

V pričakovanju smrti

(Odlomek)

Dnevi so se vedno bolj zoževali, noči širile. Drevje je stalo osamelo, prazno. Pod njim je listje že začelo preperevati. Kar je bilo nežnega, je odletelo v južne, toplejše kraje. Polja so bila zorana, skrivajoča v sebi kal novih življenj, ki so morala svoje spočetje prebiti pod zemljo in zimo. Še le tedaj so postala godna za življenje. Ljudje so se vedno bolj izgubljali v hrame, brskali po skrinjah, v katerih je bila čez leto spravljena zimska obleka. In gorice, ki so še nedavno mrgolele ljudi, so stale kakor velikanske prevrnjene brane s praznimi kvišku štrlečimi koli na pobočjih bregov. Klopotci, glasniki življenja in zorečega grozdja, so že več tednov počivali v podstrešjih. Samo podstavni drogovi z vstran štrlečimi klini so se vzpenjali iznad zobčastega pobočja.

Noč. Vse tiho. Nikjer glasu o življenju. Le tam iz vasi osamljeno lajanje

Bojevat se proti kontrarevolucionarno-intervenčni vojni, pa je zadača zapadnega in srednjeevropskega proletarijata. In to svojo zadačo bo mogel čim uspešnejše izvrševati, čim manj ga bo vznemirjalo podzemeljsko razorno delo komunistične Internacionale. Njegova moč se je vsled ogromnih preobratov po vojni zelo pojačala — res so jo notranji boji tudi znatno oslabili, vendar bi mogla biti, če se njenega razvoja ne moti, razsodnik med narodi in razredi.

Če se tudi posreči ruski revoluciji, da se bo v miru izživela in razvila, ne bo ogromna kmečka Rusija dežela s socijalističnim družabnim redom.

Mogoče pa ji bo svoj pohod končati brez nasilnega preloma njenega aparata moči, tedaj brez kontrarevolucije, ki ponavadi vse zasuje in uniči. Zli duh Thermidora trka na sovjetska vrata; le mir ga more odgnati. Sodelovati pri tem je dolžnost vseh, ki vidijo v ruski revoluciji eno največjih gonilnih sil zgodovine, ki vrši svoje gigantsko delo na vzhodu pod auspicijami višjih razvojnih stopenj nego je bilo to usojeno na zapadu sanskulotom — v Parizu.

psov. In še to presekano, v razdobjih, ko je pihnil jesenski pih mrzlega vetra in zaropotal s slabozaprtem oknom ali velikimi lesenimi skedenjskimi vrati. Psi čuvaji so tankočutni. Vsak šum jih vzdrami in vsak zvok jim je sovrag.

Na nebu so se preganjali pisani oblaki in sedaj in sedaj oni švigajo preko me-seca. Kakor da so se menjavale jesenske straže s prvimi predstražami zime...

Sredi velikanskega, polovico doline obsegajočega gmanjskega travnika je stal star, dremav hrast, ki je kdove že koliko časov preživel. Ves teman je bil. Rogovilast, visoko košat in mogočen sredi nizine. Bil je pribežališče kraguljev in vran, pa tudi golobov, divjih in domačih, ki so na svojih svatbenih poletih priletevali iz vasi v njegovo naročje. Samo za trenutek, kajti kragulji so bili divji in krvočni, pa ni bilo ravno varno. In ravno zaradi tega so samci vodili svoje samice,

še nedavno zasnujbljene sem, da so s svojo srčnostjo osrčeli še nežna in boječa srca svojih golobic.

Sedaj je bil hrast prazen življenja. Kragulji so se umaknili v gozdove, vrane so brskale po poljih, zbirajoče se v velike jate so se samo mimogrede ustavile pri njem.

Zelod in volk sta mu vsa odpadla. Pobrali so ga pastirji. Zelod so nosili gospodinjam za svinje, volk usnjarju. In zopet je bilo denarja za boren suknjič ali zimsko čepico. Seve, kdor je pridno nabiral!

V rogovilju ob deblu se je stiskal samotni golob. Mrazilo ga je in ves se je stisnil vase. Star je bil, onemogel, zato ni odšel na jug. Še na spomlad, ko se je vrnil, je imel lepo družico. In sta valila. Kmalu nato pa se mu je izneverila. Vzela je drugega, mladega, strastnega sivopisane goloba. Hudo mu je bilo takrat. Jazen je bil in borben, pa se poprijel ž njim. In on, ki je v prešernosti svoje golobje strasti vsako leto kradel lepe samice golobice in jih izvajal iz tujih gnezd v svoja, se je vrnil onemogel, zbit in žalosten iz tega boja. Ves okljuvan je bil po glavi in vratu, da se je tu in tam zardečila pikčasta koža. Dolgo se je branil sprijazniti se z novo, že vnaprej vsakemu bitju zapisano usodo. Še pred tedni, ko so se zbrali sodrugi v jate in odletavali proti jugu, je občutil onemoglost in bližajoči se konec. Še enkrat se je vzbudilo v njem hrepenenje. Poletel je z njimi, iskal družice med mladimi golobicami, ki so na spomlad še drhtele pred njegovimi zakonolomnimi poletji. Pa kakor da ni več živ, kakor da ni več golob, so se mu malomarno odmikovale in krulile v posmeh. Kdo bi maral starca goloba, ki je pri številnih golobicah ostavil svoje mladostne in možke poljube, sedaj pa je bil star in oskubljen. Kakor znamenje sramote je bil ta znak propada med golobicami.

Zato ni dolgo letel znjimi. Povrnil se je nazaj. Tje, kjer je vsako leto drzno izzival večno lačne kragulje, tje, kjer je v kratkih, bežnih trenutkih sladostrazil svatbene polete z mladimi, rdečegledimi golobicami.

Moral se je pomiriti. Moral se je sprijazniti z usodo in zadovoljiti se s samoto.

Zeblo ga je... Razkrilil je peruti ter poletel k potoku, ki je žuborel v pol mesečni tišini in se skrbno začel zavijati v kopreno poznojesenske megle. Zletel je, da požene kri po otrplih udih. Tako se mu je hotelo toplote in žive krvi v tej predzimski noči — — — Stopil je na travnik. Ves je bil rosen. Kapljice so bile mrzle in zdelo se mu je, da stoji na ledu. Tako je bilo vse mrtvo, kamor je stopil v tem nočnem poletu. Šibje ob potoku se je nasrkalo z mrtvaškim prtom... Strahotno so krakale vrane tam od njiv in goloba je stresel njih krak bolj, kakor nekoč pisk zasledujočega kragulja.

Ob tem samotnem kriku vrán se je počasi vrnil na hrast. Skril se je zopet v rogovilje, se tesno pritisnil k vlažni, mrzli skorji. Ves se je skrčil, da je bil samotna, težkovidna točka v temi črnega hrasta. Zadržemal je. Malo. Zopet pogledal in še enkrat skrilil s perutmi. Zrak je bil mrzel in megla se je dvignila do vrhov hrasta. Takrat je zakrilil in odprl oči zadnjič. Zadržemal je. Zasanjal v hrastovem rogovilju... svoji mrzli, vlažni krsti. V enem samem trenutku se je spomnil vseh svojih golobic in tistih lepih trenutkov sladostrastja in prešernosti. Pa se je tudi spomnil svoje zadnje golobice, ki ni mogla počakati njegovega konca in si poiskala družega. Da. Tako se ji je mudilo — v življenje... Še enkrat je stopilo spoznanje življenja in smrti predenj in vzbudilo v njem edino, zadnje, spokojno čuvstvo, brez prešernosti in strasti... hrepenenje, kateremu je vse svoje žvljenje kljuboval, ki ga nikoli ni hotel misliti in ki ga nikoli do sedaj ni mogel doumeti. Hrepenenje po smrti... po hitri smrti...

In megla ga je zavila v svoj mrtvaški plašč; slana mu je stisnila zadnje hrepenenje in vse je bilo... izpolnjeno. Zjutraj je v rogovilju ležal košček mrtvega, izživetega bitja. Perje se je strdilo, glava je visela navzdol. Čez oči je ležala mrzla kožna koprena. Rdeče nožice so se sivo stisnile pod telo...

Da. To je tako.

Ivan Molek, Chicago:

Mojemu poetu

*V črnino si se zavil,
v črni mrak si se zaprl
pokopališča;*

*pod urbami žalujkami
o sami tugi in smrti
poješ.*

O nebesih tam gori
in peklu tam dole
poješ...

Proč z grobov, poet!
Ven iz jame!
Jama, veš, je za mrličce.
Roko mi daj!
Pojdeva med svet —

In videl boš dovolj nebes,
in videl boš dovolj pekla
živih ljudi...
Tem bova pela o živih nebesih,
lepo pesem o živih nebesih,
in pekel jim proklela,
proklela s takim gromom,
da zbeže iz svojih živih peklol!

Seksualni problem

Prosto po drju W. C. Gatesu in drugih seksoloških virih prevel Mehanist,
Chicago.

Prostitucija, venerične bolezni, abortije, zakonske ločitve in druga takšna zla dokazujejo, da moderna civilizacija še ni rešila problema pravih odnošajev med spoloma.

Klinike porodne kontrole in takozvane „evgenične ženitve“ pa kažejo, da so ljudje začeli spoznavati črko „a“ v abecedi seksologije.

Predno izrazim nekatere svoje ideje o tej stvari, ne bo škodilo, če ponovno pribijem gotove, sameposebi umevne resnice:

Primarni temeljni nagon vsega, kar živi, je samoohrana. Drugi temeljni nagon, ki ni nič manj intenziven, je reprodukcija. Z drugimi besedami se to pravi, da življenje posameznika odvisi od njegovega prebavnega sestava, življenje rodu in vseh specij pa od spolnega sestava.

Narava je modro odredila, da akt prave hranilnosti in akt prave reproduktivnosti dajeta naslado posamezniku.

Če gledamo na reproduktivni akt s strogo biološkega stališča, vidimo, da odgovornost samca napram naravi preneha v tistem momentu, ko je oplodil samico. Po dokončanem aktu je samec prost in svobodno si lahko išče drugo samico, da jo oplodi. Kjer pa preneha odgovornost samca, tam se začne odgovornost samice, katere dolžnost je nositi, roditi in čuvati svoj plod.

Do te točke je prirodni nagon spolne atrakcije edina slika, ki operira med spoloma, od tu dalje pa nastane takoj novo razmerje: pojavi se spolni antagonizem. Odgovornost obeh spolov napram naturi je tako radikalno različna, da mora nastati med njima oster konflikt. Naturni nagib moža je, da išče ženo v svrhu svoje zadostitve; v tej zadostitvi je možnost oploditve. Njegova narurna dolžnost je

torej lahka in v tem slučaju prijetna. Vse drugače pa je z ženo. Njena narurna dolžnost je, da posveti otroku več let težkega dela. Zato je žena spoznala že v davnosti, da je boljše za njo in otroke, če priklene moža nase in na svoje interese. Vsi naporji žene, da izboljša svoj položaj, so pomagali največ k napredku človeške družbe; ona je bila v primitivni družbi tista gonilna sila, ki je ustvarila „ognjišče in dom“.

Oni možje, ki so se najložje prilagodili vplivu žene, so bili naplačani z naraščujočo ohranitvijo zaroda. To je bila neka metoda narurne evgenike. Sebičnost žene, da dobi pomoč in podporo pri vzgojevanju mladih, se je spojila s sebičnostjo moža, da ohrani in izkoristi svoje otroke. Tako je nastala družina.

Monogamični zakon je brez dvoma naš ideal. Vzlic vsem pretenzijam pa do danes še ni bilo naroda na svetu, ki bi bil dosledno izvedel monogamijo. Različna ljudstva so razvila različna spolna razmerja ali oblike družinskega življenja, navadno takšne oblike, ki so se v danih razmerah najložje uveljavile ali prilagodile razmeram. Današnja psevdomonogamija je prikolebala v naš čas zato, ker ji še ni zmanjkalo starega kolovoza.

Odkar je človek na svetu in bije boj za svoj fizični obstanek, se je skušal nahraniti z vsemi mogočimi snovmi, ki se dajo griziti. Vse je že jedel. In kakor je mož izbiral hrano, zato je že oddavna izbirčljiv tudi v spolnem življenju. Divjak je glede svojih skušenj zelo omejen in njegova naravna tendenca je, da prezira in zasmehuje vse, kar mu je tuje. Poznam ljudi, ki jezno odklanjajo ostrige kot jed, češ, da se jim gnusijo; poznam pa druge, ki jedo ostrige z največjo slastjo, zgražajo se pa nad onimi, ki jedo polže. Do danes še nisem dobil nikogar,

ki bi jedel kobilice — dasi so bile kobilice vsakdanja hrana skozi stoletje rodovom okoli Sredozemskega morja. Saj nam biblija pripoveduje, da se je Janez Krstnik nasičeval s to golaznijo.

Cela stoletja so ljudje koncentrirali vse svoje znanje, da bi si pomnožili najrazličnejša živila. Ničesar ni bilo prikritega. Zdaj pa naj kdo poskuša prisiliti vse ljudi, da se bodo držali ene same jedi in ene same živilske mere! Ali bi ne bil silen vihar protesta popolnoma upravičen? Ideja sama na sebi je že absurdna. V resnici pa ni nič absurdnejša kot je ideja, da si morajo ljudje osvojiti en sam samcat seksualni standard.

Recimo, da so ljudje tako neumni in si nalože moralno pravo, v smislu katerega je samo ene vrste hrana dovoljena, vse druge pa so prepovedane kot nemoralno in pregrešno početje. Koliko ljudi bi bilo, ki bi se držali tega pravila? In koliko bi jih bilo, ki bi na drugi strani licemerili na vse pretege in si skrivoma oblizavali prste? — Nič manj jih ne bi bilo, kolikor je danes hinavcev, ki javno kažejo angelske obraze, na skrivaj pa obirajo „prepovedane jable“.

Naša civilizacija ima pred seboj velik problem, katerega se najbolj boji in okrog katerega stopica kakor maček okoli vrele kaše. To je seksualni problem. Človeštvo, zamotano v tradicije, ignoranco in supersticije, je pritavalo s tem problemom tako daleč kolikor je moglo. Dalje ne more več. Razmere postajajo tako neznosne, da je že skrajni čas, da se ljudje lotijo rešitve tega problema na strogo znanstveni način.

Naša spolna morala, ki je bila impozirana s krščanstvom, prihaja iz obskurne deželice ob Sredozemskem morju, Palestine, kjer je 150 let pred našo ero živela judovska sekta takozvanih Esenjanov. To je bil kult, ki je sovražil zakon in ženske niso bile sprejete v njihove občine. Plinij, Jožef in Filo opisujejo te ljudi kot velike sovražnike ženskega spola. Učili so, da so angeli v nebesih brez spola, ženske ne smejo iti v nebesa in tam se sploh nihče ne ženi. Ljubezen do ženske je umazanost, sramota in zločin, edino bratska ljubezen je sveta in nebeška čednost. Po vseh zgodovinskih znamenjih so bili Esenjani prvi kristjani, ki so filozofijo sovražstva do žene in „umanosti ljubezni“ raznesli po vseh deželah okrog Sredozemskega bazina. Ne-

koliko sta pripomogli tudi filozofiji Platona in Filona, ali glavno odgovornost nosi judovski esenjanski kult, čigar perverzni nauki tvore podlago spolni morali kristjanske cerkve. Prvi kristjanski nauk je bil, da ženska ne sme priti v nebesa, ker je „nečista“. Kasneje so ta nauk popravili v toliko, da žena morda pride tja, ampak prej se mora „očistiti“ — mora biti čista in brezspolna kot angel. Na ta način je nastal moralni standard, da edino tiste ženske, ki so „čiste“ in „brez spola“, so najboljše kristjanke in Bogu najbolj mile. Iz te absurde, bolne ideje abnormalnih judovskih kultivistov se je razvilo obožavanje devištva in „brezmadežnega spočetja“. Iz te nesmiselnosti imamo še danes moralno pravilo, da ženska ni poštena, če ni „angelsko čista“.

Nemški seksolog Forel ljuto napada cerkev in njeno vplivnost, ki si še danes lasti monopol na tem polju. Najmanjšega dvoma ni, da cerkev zelo ovira racionalno rešitev seksualnega vprašanja kakor je vedno ovirala napredek glede drugih vprašanj. Na primer, ko so znanstveniki odkrili resnico, da je zemlja okrogla, je cerkev vztrajala, da je zemlja ploskev in je na gmadi sežgala one, ki se niso strinjali z njo. A cerkev se je od takrat spremenila v marsičem, ne samo v tem. Tudi glede seksualnosti po malem popušča, a le po malem.

Drugi seksologi obsojajo institucijo zakona, dasi naletujejo na velik odpor. Ako povprečnemu človeku omeniš, da je sedanji zakon preživel svojo dobo, bo ravno tako pobesnel, kakor če mu ponudiš kobilic za večerjo. Ampak argument glede zakona je vreden razmišljanja. Statistika nam dokazuje, da je komaj polovica zakonov zadovoljivih in zelo majhno število zakoncev je res srečnih. Naši listi so polni poročil o ločitvenih pravdah, prostitutke so na vsakem oglu in venerične bolezni so nekaj vsakdanjega.

Vsako leto je več zdravnikov, ki konstatujejo, da brez malega vse živčne bolezni izvirajo iz spolnega stradanja in blaznice so polne ljudi, ki trpe na tem ali onem psihičnem zlu seksualne naravi. Vse to trpljenje je tako očitno, da ga lahko vidi vsako zdravo oko, je pa na tisoče drugih slučajev največjega trpljenja, ki se ne pokažejo očesu javnosti.

Pisec teh vrstic je imel pacientko, samsko žensko 45 let in fizično razvalino,

ki mu je zaupala, da je imela strastne seksualne želje od osmega leta. Vedno si je želela otroka in marsikatero solzo je potočila radi tega. Bila pa je strogo versko vzgojena in naučena, da mora smatrati vsako takšno poželjenje za velik greh. To je bilo krivo, da se je ogibala moške družbe in se grozno borila sama s seboj. Ostala je brez ljubimca. Čakala je na ženina, a ni ga bilo. Nihče ni maral boječe, tercijske in navidezno bolne ženske. Tako je prebila vse svoje življenje v neprestanem boju — s popolnoma naravno željo in končno je zbolela na živcih. Danes je prava telesna podrtina, ne more si več služiti kruha, nikogar nima in morala bo iti v javno bolnišnico in ubožnico. Njen spovednik jo je pa pohvalil, češ da živi po božji zapovedi! — Revice! Morda je živela po božji zapovedi, prelomila pa je zakon narave in zdaj trpi kazen. Po mojem mnenju je grdo grešila baš radi tega, ker je zatrla v sebi zdrav nagon. Takih slučajev vidimo na stotine v psihopatičnih klinikah. Ali ni nekaj narobe v družbi, ki proizvaja takšne žrtve?

Pred dvema letoma je prišlo k meni 22 letno dekle. Bilo je iz boljših slojev in inteligentno. Povedalo mi je, da je popolnoma zdravo in normalno, ima močno seksualno poželjenje in precej prijateljev med mladeniči, toda njene razmere ji še ne dopuščajo, da bi se omožilo. Ker pa je vsled svoje družbe v nevarnosti, da zanosi, je prišlo po informacije, kako bi se moglo najboljšje kontrolirati. Odločilo se je za spolno razmerje z dobrim prijateljem, katerega zelo ljubi in visoko ceni, ravno tako tudi on njo. Rajši ima stalnega prijatelja, kateremu zaupa, kakor pa da bi se v momentu strasti udala komu, ki ga ne spoštuje.

To je bil diametralno nasproten značaj — in v hipu sem jo zarešpektiral in zaceniil bolj kot gori omenjeno staro devico. Ta deklica je zrla problemu naravnost v oči, preudarila je vse okolnosti do dna in odločila se je sama za edino pravo pot v danih razmerah. Deklica ima dobro službo in izvrstno opravlja svoje delo.

To sta dva najekstremnejša slučaja, s katerima sem imel opraviti (to piše dr. Gates, op. prev.), v sredi sem pa videl mnogo deklet, ki so se udajale brez ozira na posledice; nekatere so umrle, druge si odpravljajo plod in zopet druge imajo nelegitimne otroke.

Kaj naj storimo? Ali naj napovemo križarsko vojno ignoranci in praznovernosti cerkve, ali naj napadamo v zbornicah zakon ali besnimo proti mnenju tega ali onega posameznika? Ne bo dosti pomagalo. Boj s tradicijami je težak in rad povzroča težak glavobol.

Moja želja je, da bi se seksologija poučevala na vseh univerzah naše velike Amerike. Sprejeti bi treba postavo in pod kaznijo prepovedati instrukcije v seksualnih rečeh s prižnice ali kjerkoli vsakomur, kdor ni znanstveno sposoben za ta posel. Vsak sodnik in advokat tudi izvrši zločinski čin, če razpravlja o seksualnem slučaju, ne da bi imel znanja o seksologiji. Moja zahteva je, da le dobro podkovani seksologi sodijo o seksualnih zadevah.

Predvsem je potrebna temeljita znanstvena študija na temelju izkustva. Naši listi zdajpazdaj poročajo o kakšni koloniji seksualnih perverznejšev: o kakšni skupini oseb obeh spolov, ki pod plaščem kakšne religije žive skupaj in uganjajo vsakojake spolne orgije. Hanishev kult v Chicagu naj bo vzgled. Kadar so take afere razkrite, se večina ljudi smeje temu. Kaj bi bilo, če bi kdo ustanovil takšno kolonijo v svrhu znanstvenega proučevanja seksualnosti in evgenike? Zdi se mi, da bi večina ljudi šla s koli nad njo.

Kljub temu mislim, da bi bilo vredno poskusiti. Zakaj kdo izmed naših ekstremistov ne organizira takšne kolonije? Prostovoljci se dobe za vsako stvar, tudi za smrtnonevarne avanture. Tu pa ni druge nevarnosti kakor riziko, da bo prostovoljec ozmerjan s prascem od moralistov in hinavcev in morda aretiran. Kolonija bi bila nekolikokrat razbita, a če persestira zdaj tu in zdaj tam, mora enkrat uspeti. Projekt te vrste bi zahteval zdravih moških in žensk, popolnoma razvitih v vseh ozirih in — kar je glavno — zavedajočih se resnosti in važnosti svoje naloge. Kolonija bi posedovala kolektivno premoženje, delala za skupnost in skrbela le za popolno zadovoljnost vseh članov. Vsi člani bi morali biti zvedenci v porodni kontroli in določili bi v naprej, koliko novega narščaja bodo imeli vsako leto. Seksualno razmerje bi bilo svobodno in na umetnost ljubezni bi moralo biti ravno toliko pažnje kakor se danes brigamo za slast jedenja. Kadar bi ženska pozelela otroka, bi to svojo željo registrirala pri gotovem uradniku kolonije, nakar bi oba sporazumno

izbrala očeta otroku. Po registraciji se ne bi smela dotičnica družiti z nobenim drugim članom, tako da ne bi bilo dvoma o očetovstvu. Noseča ženska bi morala biti pod zaščito vse kolonije in kot nagrado bi morala dobiti svoje lastno stanovanje in vso zdravniško ter vzgojno pomoč. Čim krepkejši, razvitejši bi bili otroci tem večja bi bila nagrada. Oče dobrega otroka bi tudi moral biti nagrajen.

To je zelo ekstremna in radikalna sugestija, toda potrebna. Bila bi zelo interesantna — in enkrat bo morala priti.

Živinorejci, ki eksperimentirajo z več generacijami, razvijajo pasme, kakršne sami hočejo: krave, ki so bogate na mleku z maslom, in zopet druge, ki imajo v mleku malo masla in toliko več kaseina; nadalje krave, ki nimajo nič mleka pa toliko boljše meso. Z rejo so že odpravili govedu rogove in ga drugače spremenili in poplemenili. Tega rezultata pa ni iz po-

sameznih in raztresenih poskusov. Človek je podvržen evoluciji kakor žival — ta fakt je treba enkrat priznati in ne smešiti. Prepričan sem, da bi evgeničen eksperiment v zadostnem številu generacij ustvaril rod ljudi, ki bi bili po devet čevljev visoki in proporceno postavni ali pa manj kot štiri čevlje. Prav lahko bi bilo producirati ljudi vseh sentimentov in čustev, pa zopet ljudi brez čustev, ki bi se vladali s čistim razumom. Znanstvena evgenika bi ustvarila take ljudi, kakršne bi hotela družba imeti za najboljše prilagodevanje obstoječim razmeram: ljudi brez bolezni, ljudi, ki bi živeli le za srečo in hrepeneli le po resnici in pravici, in kateri bi sovražili vsak defekt.

Prvi, otročji poskusi so že tukaj. Smešni so, ali potrebni — kakor je smešno otrokovo učenje prvih črk abecede, ampak potrebno je. Ščasoma se ljudje že nauče vse abecede evgenike.

S. J. Cederbaum:

Dvajset ur v potniškem jerbasu

(Dalje)

Ta trditev je bila naravnost obreko- vanje. Jaz nisem vagal več nego tri pude — ali voznik je imel vendarle prav. Jerbas je bil resnično težek. Mi smo sklenili, da jerbasa, ako se nama s sodružno posreči pobegniti in jih zapustiti, ne smeta ostati prazna, zato smo v nju naložili še razne druge predmete. Te stvari bi naj služile, poleg zveznjev in zavojev, ki sta jih Koršunov in Palčik peljala seboj, da se z njimi potem napolnijo prazni jerbasi.

Razgovor voznikov se je nadaljeval. Nagovorjeni je potrdil mnenje prvega in razvil se je razgovor o „političnih“, ki je pa bil kmalu pretrgan, ker se je pojavil Koršunov. Povabil je voznika, naj gresta v izbo, da bosta kaj jedla in pila.

Koršunov sploh ni štedil s povabili in si je prizadeval voznika in stražnike gostiti z vodko. Tudi sam je pil in silil Palčika, naj pije, ki pač še vodke prej ni nikdar pokusil. Pili so na postajališčih in tudi med voznjo. S tem je hotel Koršunov odvrniti pazljivost stražnikov in voznikov in si pridobiti njih prijateljstvo za slučaj, če bi nas doletelo kaj nepričakovanega... Razne nevarnosti in slučajji, ki smo jim bili izpostavljeni in jim ušli,

so mi ostali nepozabni. Ali po razburjenem šepetanju Koršunova s Palčikom sem večkrat spoznal, da ne gre vse po volji.

Na enem sledečih postajališč po osem-do deset urni vožnji sem se počutil v jerbasu, ki je bil izpostavljen v nekaki veži, zelo bedno. Objela me je nekaka nepremagljiva želja, da zganem premražene ude. Ker sem mislil, da so vozniki in stražniki v izbi pri jedi in ni v bližini nikogar, sem se previdno zganil. Jerbas je glasno zaškripal. Kar — o groza — zasllišim nekoga v moji bližini klicati:

„Ivan, poslušaj, kako hrešči jerbas.“

„Čudovito,“ je odgovoril nagovorjeni. „Vendar poslušajva, mogoče se ti je zdelo.“

Ta voznik je pa očitno spadal k ljudem, ki svojih vtisov ne pozabijo takoj. Komaj sta stopila Koršunov in Palčik v ta prostor, jima je začel že pripovedovati o jerbasu, ki je zaprasketal. Koršunov je v zadregi začel govoriti o vse-mogočem. Pripovedoval je, da je pletenina jerbasa v mrazu zmrznila in da pri tajanju zato hrešči. Rekel je tudi, da so morda tla pod težo jerbasa zaškripala in

druge take razlage. Vozniku se vse tisto razlaganje ni zdelo ravno resnično in oddahnil sem si, ko se je naposled poslovil, se zahvalil za napitnino ter nas prepustil novemu vozniku. — — —

Nastal je večer. Čutil sem to po naraščajočem mrazu. Roke in noge so mi zmrzovale. Oster veter je pihal v jerbasa... Kmalu moramo priti do prenočišča in tam, ako pojde vse po sreči, pride ura osvoboditve. Trudil sem se vzbujati v sebi pogum, ker sem vsled izčrpanosti in mraza ter pomanjkanja hrane bil popolnoma zbit...

Končno smo se zopet ustavili. Prispeli smo do prenočišča. Prenesli so jerbasa z mano v izbo. Strašen zrak. Iz glasov je bilo razbrati, da se v tej občinski izbi nahaja mnogo ljudi, ki so, kakor je čutiti, že povečerjali in krepko popili... Matuška Rusija je prava in neizpremenjena... Vsled slabega zraka, pomanjkanja sape in suhote v grlu me je silil kašelj. Moral sem z vso silo zdrževati, da nisem kašljal. Okrog mene hrup, trušč, pijani kriki... Polaščala se me je omedlevica....

Ivan Vuk:

Homo homini lupus.

(Dalje)

Pomolčali so sodniki trenutek. Nato pa se je obrnil predsednik sodnikov k zagovorniku:

„Zagovornik?!... Hočete govoriti?“

Bilo je v mrtvih besedah sodnikov, kakor da hoče reči: Dokončaj še ti svojo dolžnost, da bo, kakor je predpisano in da ne bodo ure brez nagrade.

Tedaj se je dvignil zagovornik.

„Gospoda,“ je spregovoril s prijetnim, baritonovim glasom. „Soditi vam je to žensko, ki je sama priznala, česar jo dolži tožnik, ki pa si ne šteje v greh tistega, za kar jo hočete soditi. Vi vsi veste, da je beseda „greh“ iznajdba ljudi. Vsi ljudje so pa grešniki. Zakaj, otrok se imenuje po očetu, kakor se imenuje delavec po delu, ki ga je opravil. Greh, to je taka reč, da človek, ako ga naredi sam, noče priznati, da je grešil. A če greši njegov sočlovek, tedaj se zgraža nad njim. Greh je iznašel človek, da ž njim oblati človeka. Iznašel ga je zato, da bi skrival svojo grešnost. Zato, gospoda, stoji pred vami težka naloga: Soditi vam je človeka!

Sodrugoma in njihovi prtljagi se je odkazal v izbi svoj kot. Koršunov se je med vladajočim hrupom sklonil k jerbasi in me tiho spraševal, kako se počutim in če bom še nekaj časa vzdržal. Vprašal sem ga nepotrpežljivo, koliko je ura. Komaj deset še je in morali bomo v tem strašnem vzduhu, ki je mnogo slabši nego zrak v jetniški kuhinji, v kateri smo delali naše poizkuse pred pobegom, pretrpeti še tri do štiri ure. To mi je bilo strašno. Jel sem se bati, da me zapuste moči, ker se me loteva omedlevica že sedaj. Čutim nevzdržno zabijanje v sencih.

Sodružica Saharova odgovori na vprašanje Koršunova, da še lahko nekaj časa dobro vzdrži.

Sreča bo, ako se nam posreči, da se osvobodimo okrog enih popolnoči. Bili smo v večji, gosto obljudeni vasi in je noč od sobote na nedeljo. Veliko je vprašanje, kedaj se podajo ti v izbi in v vasi k počiku... Moja bojazen ni bila, kakor se je pokazalo, prav nič pretirana. Posrečilo se nam je še le okrog štirih zjutraj zagledati zopet luč sveta.

(Dalje prihodnjič)

Kako boste sodili, da se ne zgodi človeku in da ne bo krivice na vas?!... Po svojih srcih, gospoda, boste sodili, zakaj obtoženka je človek in vi ste ljudje. Njen greh je človeški, kakor so srca vaša človeška. A človek naj sodi človeka po človeški.

Tožnik vam je dal nekaj primer o grehu Vestalk in njih kazni. No, to je bila sodba nečloveška, kakor je bila tista postava nečloveška. Jaz vam pa hočem povedati o veliki človeški sodbi, da boste lažje našli svojo sodbo.“

Prenehal je za trenutek, kakor da s tem molkom stavi zvezdico k drugemu poglavju svojega govora. Nato pa je nadaljeval s pripovedovalnim glasom:

„Daleč tam na jutrovem leži dežela. Bedna je ona sedaj in pusta. Beduini pasejo svoje črede po nji. Ali v tistem času, ko se je zgodilo to, kar vam pripovedujem, je bila kakor med in mleko.

Živel je v tisti deželi človek, velik pred Bogom in velik pred ljudmi, močan v dejanju in moder v besedi. Nikoli ni bilo takega pred njim, nikoli za njim.

Sloves je šel o njem od vzhoda do zahoda, zakaj pravičnejšega človeka še ni videl nikdo. Njegova pravičnost je bila pravičnost Boga, modrost njegova modrost Boga. Učil je narod v deželi prečuden nauk, kakoršnega še ni nikdo učil pred njim in nikdo za njim. Učil je ljubezen. Učil je ljubiti svojega sočloveka. Učil je strogost k samemu sebi, a velikodušnost in prizanesljivost k svojemu sočloveku. Zakaj le tisti, ki je strog k samemu sebi, ve, kaj je velikodušje.

Veliko jih je bilo, ki so hodili poslušat njegovo učenje. Mnogo jih je bilo, katerim ni ugajalo njegovo učenje. Zakaj ni lahko delo ljubiti svojega sočloveka, če ni to ravno njegova žena ali lastni otroci ali ljubica. Še težje je odpuščati svojemu sočloveku, saj še lastni ženi in otrokom in ljubici ni mogoče kar tako odpustiti njih prestopke. Zakaj tisto odpuščanje je, kakor da bi skelečo rano na telesu hotel zaceliti z eno samo besedo. Še težje pa je biti strogemu k samemu sebi, ko vendar

vse, kar dela, dela pravilno. Neizpolnjivo pa je biti prizanesljiv in velikodušen k svojemu sočloveku. Kakor če bi mi kdo zažgal hišo, ali zapeljal ženo, a jaz ga bom zato še pogostil. Naj ljudje ne delajo, kar meni ne ugaja in me žali, pa ne bo treba odpuščati, ne biti prizanesljiv in velikodušen.

Tako so mislili in vroče sovražili tistega velikega človeka. Tako so ga zasovražili, da so mu želeli smrti. Njih želja se jim je zdela nad vse pravična in modra, zakaj poznani so bili med narodom, da so najpravičnejši in najmodernejši. Da pouče narod, so mu govorili:

— Po deželi hodi človek, ki vam govori nenavadne reči. Ljubite, govori, svojega sočloveka. Vi pa veste, da je ljubezen najlepši dar s katerim morete obdariti tistega, ki je v vaših očeh vreden tega daru. Kako bi mogli nagraditi s tistim najlepšim darom tistih, ki vam delajo zlo?!... (Dalje prihodnjč)

Historicus:

Pereči problemi

IV.

Zanimivim debatam na kongresu Zveze nemško-avstrijskih konzumnih društev (glej Jahrbuch 1925 — 1926. Wien 1927. Strani 194) je sledila serija študij in člankov v socijalno demokratičnem mesečniku „Der Kampf“, ki ga urejujejo Helena Bauer, Jul. Brauntal, Sygmund Kunfi in Oskar Pollak. Naj omenim samo sledeče: Dr. Karl Renner: O gospodarski demokraciji; Dr. A. Vuković: O pomenu zadrug na potu k socijalizmu; A. Korp: Stranka, trgovina in zadružno gibanje; Bajuk Hans: Socijaliziranje od spodaj navzgor; Emmy Freundlich: Nevtiralnost zadružnega gibanja.

Problemi iz zborovanja konzumnih zadrug so — kakor videti — aktualni. Posebno pereče je razpravljanje o „Konzumni zadrugi“ in razrednem boju:

Kaj je razredni boj?

Dr. Weber Hans je izdal v zbirki „Soziale Organisationen der Gegenwart“, ki jo izdaja zadružni seminar v Halle (vodja prof. Grünfeld), interesantno knjigo: „Konsumgenossenschaften und Klassenkampf“, ki razpravlja o nevtiralitetnem

načelu konzumnih zadrug. Dr. Weber razlaga „razredni boj“ tako-le: „Vse, kar se stori vedé ali nevede — v socijalnem življenju iz razrednega nasprotstva in kar pride sočasno enemu razredu v prid, drugemu pa v škodo, pomeni razredni boj“. Tedaj: ni samo zunanjja oblika, ne zavestna volja, ampak učinek in notranjost, ki sta odločilna činitelja za definicijo, ki pravzaprav jasno pové, da so konzumne zadruge instrument razrednega boja.

Ali so na primer konzumne zadruge protikapitalistične? Mnogi, celo tisti, ki zastopajo nevtiralitetno stališče konzumnih zadrug, pritrjujejo, da so zadruge protikapitalistične. Dr. Hans Müller postavlja konzumno zadrugo kot „socijalizem en miniature“ in vzklika: ali more konzumno društvo biti še bolj socijalistično kot je? — Dr. Hans Weber pa se temu upira, trdeč, da morejo imeti posamezne institucije pač socijalistične tendence, morejo biti celo socijalistične celice-klice, ali dandanes ne morejo biti tako silne, da bi mogle iz lastne moči premagati privatno-kapitalistične tendence. Dr. Weber končno izjavlja: Konzumno

zadružno gibanje še ni socializem, pač pa ima tendenco v socializem, je celica klica socialističnih ustanov.

Meščanska družba je enakega mnenja, zato je konzumno zadružništvo prepuščeno v glavnem delavskemu in kmečkemu konzumentu. Meščanski krogi pa poskušajo doseči ono, v čemur nameravajo uspeli konzumne zadruge (to je racionaliziranje razdelitve potrebščin in produciranje za organizirani konzum), s svojo verižno organizacijo, trgovskimi domovi, razpošiljalnicami itd.

Marksisti so se na žalost doslej premalo znanstveno teoretično pečali z vlogo in namenom konzumnih zadrug. Sprva so te zadruge kar odklanjali, ker so mislili, da se jih more ignorirati. —

Pravijo: da je razredni boj, ki uničuje in pa tudi tak, ki gradi. Noben socialist noče, da bi samo uničil sedanjo kapitalistično družbo, marveč hoče vsekakor zgraditi novo, svojo. Zadruge pa morajo predvsem le graditi, njih boj je zidarsko, graditeljsko, obnovno delo, njih destruk-

cija je zgolj v premenitvi posestnih razmer in gospodarske podelitve moči. (Emmy Freundlich, Der Kampf 1928, str. 72).

Na internacijonalnem socialističnem kongresu v Ženevi l. 1866 so odobrili po Karlu Marksu koncipirano resolucijo, ki pravi v oddelku o kooperativah:

„Priznavamo zadružno gibanje kot eno izpreminjevalnih sil sedanje družbe, temelječe na razrednih nasprotstvih. Njegova velika zasluga je, da kaže praktično, da se more odstraniti dejanski, obubožajoči in despotični sistem podjarmljitve dela pod kapital s sistemom asocijacije svobodnih in enakih producentov, ki vstvarja blaginjo in vzgaja za republiko; — vendar zadružno gibanje, omejeno na pritlikave oblike razvoja, ki mu jih morejo dati mezdni delavci, ni v stanu preobraziti kapitalistično družbo.“

In — kje smo danes že od časov, ko se je pisalo: 1866 in ko so poznali kot kooperative več ali manj le — produktivne zadruge. — Danes je v Mednarodni zadružni zvezi, v kateri pa dominirajo konzumne zadruge, že 50.000.000 družin. Takrat se pa še misel na njo rodila — ni!

L I S T E K

Osemdeset let po revoluciji.

13. marca 1928 je slavilo avstrijsko delavstvo osemdesetletnico marčne revolucije l. 1848.

Po svojem izvoru, idejah in ciljih je bila pravzaprav to meščanska revolucija.

In vendar slavi samo delavstvo spominke dneve te revolucije! Meščanstvo stoji pa nejevoljno ob strani. Njegovi ideologi, profesorji dunajske univerze, so največji dan zgodovine te univerze letos celo sramotno izdali in zatajili; marčno proslavo so socialističnim dijakom prepovedali...

*

13. marec 1848! Vse ljudstvo — meščanstvo, dijaštvo, delavci — se je dvignilo proti despotizmu Habsburgovcev. Vse ljudstvo je naskočilo režim vsemogočnega kanclerja Metternicha in doseglo v naskoku zagotovitev ustave, svobodnega tiska, odprave tlake in desetine.

Po 13. marcu se pa slika izpremeni. Bogato meščanstvo hoče monopolizirati sadove revolucije za se. Njegova vlada, Pillersdorfova vlada, ki je sledila Metternichovi, razglaša ustavo, ki je volilno pravico pridržala za meščanstvo; delavstvo je pa izključila.

Sedaj se cepi ljudstvo prvih. Meščanstvo in ljudstvo, enotno v boju 13. marca proti absolutizmu, prideta takoj v nasprotje, kakor hitro je absolutizem na tleh. Sedaj stoji demokracija proti meščanstvu.

S svojim nastopom maja 1848 je izsilila demokracija padec buržoazije. Proglašena je bila splošna volilna pravica.

Cesarski dvor beži iz Dunaja.

Demokratska varnostna bramba vlada na Dunaju. Demokracija je izvojevana.

Delavstvo je doseglo politično enakopravnost. Začelo je boj za svojo gospodarsko osvoboditev. Zahteva višje plače, zahteva pomoč za brezposelne. Meščanstvo pa je razočarano. Čemu mu svoboda, če je njegova zaželjena in dosežena pozicija ogrožena? Meščanstvo išče in najde zaščito pod bajoneti Windischgrätza in Jelačiča. Ko kora oktobra meseca cesarska vojska proti Dunaju, brani delavstvo samo — glavno mesto revolucije.

To je zgodovina l. 1848. Meščanstvo, ki je stalo 13. marca na čelu revolucije, je revolucijo izdalo, takoj ko je osvobodena svoboda postala njegovi gospodarski situaciji nevarna. Potomci tega meščanstva imajo seveda prav, če ne slave več te revolucije.

Dunajske delavce sta Windischgrätz in Jelačić premagala in cesar je bil zopet gospodar Dunaja. Revolucija je bila zatrta. Vsa zgodovina vseh osemdesetih let po l. 1848. je zgodovina maščevanja premagane revolucije.

Revolucionarji iz l. 1848 so hoteli s politično svobodo izbojevati tudi nacionalno svobodo in njih geslo je bilo: ena, enotna in svobodna Nemčija, enotna in svobodna Italija, Ogrska, Poljska itd., na razvalinah habsburške monarhije.

Ko sta Windischgrätz in Jelačić delavce na dunajskih barikadah pomandrala, sta mislila, da je sedaj konec in da je z demokracijo sočasno uničena tudi nacionalna revolucija. Narodna revolucija pa je bila kmalu maščevana. Ko ni mogla zmagati nemška in italijanska enotnost z revolucijo od spodaj, je zmagala z revolucijo od zgoraj: s puškami in topovi kralja Pruskega in kralja Sardinškega. Na bojiščih pri Magenti, Solferinu

in Kraljevem Gradcu se je poražena revolucija l. 1848 prvikrat maščevala!

Habsburžani, sramotno potlačeni, so morali tudi v notranjosti države kapitulirati. V ustavi iz l. 1867 je marec l. 1848 zopet oživel. Ali oživel je predvsem le marec, — ne maj, ne oktober! Pillersdorfova ustava je zopet oživela — to je ustava, v kateri je delil cesar moč le z meščanstvom, ne pa z ljudstvom!

Tako je moral delavski razred obnavljati boje za svoje peticije iz l. 1848 neprestano. V petnajstletnem boju za volilno pravico — od 1893 do 1907! — je osvojila socialna demokracija ipak splošno in enako volilno pravico! Sedemdeset let po porazu revolucionarnega Dunaja, ki so ga cesarske vojske pomandrale, je spodil Dunaj drugič cesarja, sedaj

pa definitivno, ter proglasil republiko.

Delavski razred skuša osvojene politične enakopravnosti izpopolniti v gospodarske in socialne osvoboditve. In spet, kakor l. 1848 se skuša meščanstvo proti delavskemu razredu zabarikadirati; zopet kot oktobra 1848 mobilizira kmete proti revolucionarnemu glavnemu mestu. Seveda sedaj ne more kot oktobra 1848 iskati varstva v bojnem taborišču Hrvata Jelačića ali dragonca Windischgrätzta. Marec 1848 se je uresničil v ustavi iz l. 1867, maj 1848 — se je uresničil, v volilnem boju l. 1907 in v republikanski revoluciji l. 1918 na Dunaju.

Dobro si je to — zapomniti.

PO „A. Z.“ — c. k.

Za spoznavanje l. 1848 priporočamo Anton Kristanovo delo: O delavskem in socialističnem gibanju na Slovenskem (1848—1896). Dobi se v Zadružni založbi v Ljubljani.

Maksim Gorki — 60 let star. „Pod lipo“ je l. 1925 (str. 167—169, 181—183) priobčila izrpen esej o njem iz peresa s. Čulkovskega. V „Pod lipo“ smo objavili sledeče črtice in pesmi Gorkega: l. 1924 (I. I.) „Čehov in dame“ in „Pred obličjem življenja“ ter l. 1925 (I. II.) „Pomladne melodije“ in „Solnce vzhaja in zahaja“. — Šestdesetletnico so delavske kulturne organizacije letos ponekod prav lepo proslavile, zlasti „Svoboda“ na Slovenskem.

Osemdesetletnica Marks-Engelsovega „Komunističnega manifesta“ se je proslavila 23. februarja t. l. po vsem svetu. Dne 23. II. 1848 je izbruhnila v Parizu revolucija in še istega dne je izšel v francoskem jeziku „Komunističen manifest“, ki sta ga spisala. Karl Marks in Friderik Engels in ki se je v dvanajstih jezikih razširil med „Proletarce vseh dežel!“ Nekaj dni zatem je zbežal francoski kralj Louis Filip in proklamirana je bila druga francoska republika. Po 13. marcu istega leta je pobegnil tudi Metternich, pobegnili so tudi Bismarcki in Cavourji, Thiersi, Wilhelmji, Franc Jožefi, carji in sultani; padli pa so tudi desetisoči proletarcev v zunanjih in notranjih bojih, ali njih ideja živi tem bujneje in zaplala je še po vsaki krizi ter znova se osvežila. Socialistične stranke in v njih združeni proletarci vseh dežel nadaljujejo svoj boj za osvoboditev človeštva iz ekonomske sužnosti kljub vsem oviram. — c. k.

Marksistična razstava v Moskvi je bila otvorena 24. februarja t. l. v proslavo osemdesetletnice „Komunističnega manifesta“ v tamkajšnjem Marks-Engelsovem inštitutu. Ta razstava je bila prva te vrste na svetu. V devetih sobanah so razstavljene tiskovine iz Karl Marksovega življenja. Kakor izgleda, imajo sovjeti najbogatejšo, če ne popolno zbirko Marksove korespondence in drugih originalnih tiskovin. Razstavljenih je na tisoče važnih zgodovinskih listin in redkih tiskovin. Na ogled je tudi Marksova slika iz mladosti v olju, ki je edina, ki obstoja. Slika kaže filozofa brez običajne brade in brk. Na razstavi so tudi pisma znamenitih literatov in revolucionarjev: Shelleyja, lorda Byrona, Robert Owna, Fourierja, St. Simona itd. — c. k.

Noč, recitacijski zbor, ki ga prinašamo v današnji številki, je namenjen takozvani kolektivni deklamaciji. To se pravi: razni glasovi (moški in ženski) deklamirajo, včasih posamezno, včasih skupno, kakor je nakazano. Zbor se grupira slično

kot pevski zbor ter ima tudi svojega dirigenta, vodjo. Razlika je, da se tu ne poje, marveč deklamira, pri čemur treba paziti zlasti na tempo in jakost. Včasih tiho, pa spet glasneje, včasih počasaj, pa spet hitreje. Izvežban vodja lahko priobčeni zbor še bolj razdeli med razne glasove. Na ta način izdeklamiran zbor bo povsod silno uspel. Vsa delavska društva v ostalih državah s silnimi uspehi tekmujejo s svojimi „sprehkorji“ ob vsaki priveditvi. Tudi pri nas so nekatera društva („Svoboda“ v Hrastniku, Zagorju) uspela s sličnimi, a kratkimi zbori. Opozarjamo na priobčeni zbor „Noč“ vsa naša društva. Ni težko in ako potrebujejo večjih navodil, vam jih centrala „Svobode“ lahko da. Uspeh ne izostane.

Radnički pokret. Socialistički mesečni časopis. — Izdavači i urednici Jova Jakšič, dr. Mojsije Zon i drugovi. — V Sarajevu izhaja sedaj že tretje leto revija, ki ji je namen, da reprezentira duhovno delavsko gibanje v Jugoslaviji. V prvi številki (za januar in februar l. 1926) so izdajatelji označili svoj zadatek tako-le: „Od l. 1914 dalje so se po celem svetu izvršile velike politične in gospodarske izpremembe. Te izpremembe so bile velike zlasti na slovanskem Jugu in po ostalem Balkanu. Državne meje so se izpremenile, in cele države so izginile iz površja. Vstvarjenje nacionalnih držav in uničenje ostankov fevdalizma sta povzročila kot posledico kljanje novega življenja. Novi zemljepisni položaj izzval je izpremembo trgovinskih in prometnih pravcev, kar pomeni običajno propadanje starih in vstvarjanje novih gospodarskih središč... Vse te politične in gospodarske izpremembe, ki predstavljajo ogromen zgodovinski napredek, so vrgle na površje široke ljudske mase iz njihovega dosedanega gospodarskega in življenjskega koloseka in tako začasno otrovale duhove in pomešale mozeg, v kolikor mogoče velikem obsegu. To je nezdravo vplivalo na celokupno javno življenje. Za delavsko gibanje, ki je bilo še vedno mlado in nerazvito, je seve bilo to katastrofalno. — Vendar se iz razvalin delavskega gibanja pojavlja novo življenje. Smo na poti obnavljanja in ujedinjevanja. Ali na čvrstih nogah se ne more stati vse dotlej, dokler ne bodo njegovi reprezentantje (nosilci) in ideologi dobro preiskali novi teren, ki ga je treba obdelati. Zato je treba glasila, v katerem se bodo rezultati teh preiskav in študij obelodanevali...“

Izdajatelji so se previdno ognili preciznemu okvirju svojega namena in se lepo označili le za tribuno o delavskem gibanju.

Dva popolna letnika sta pred nami. Že v prvem se je zbralo lepo število sotrudnikov. Od Slovencev edino Filip Uratnik z dvema člankoma („Problem brezposelnosti in emigracije v Sloveniji“ ter „Naše delavsko zavarovanje v številkah“). Glavni sotrudniki so Srbi, zlasti Srbijanci, ki imajo dejansko najbolj razvito socialistično literaturo in največ socialistično-izobražene inteligencije. Med njimi so: Dragiša Lapčević, dr. Živko Topalović, Života Milojković, Tasa Milojevič, Ljubomir Živković in dr., potem Bosanci-Srbi: Jakšić Jova, Jakšić Sreten, Krekić Bogdan, Krekić Panta itd. Od Hrvatov edini dr. Adžija. Članki so prav zanimivi in odgovarjajo namenu revije. — V drugem letniku so nekateri sotrudniki odpadli. Od Slovencev je zopet edini: tajnik Delavske zbornice Filip Uratnik z dvema člankoma („Stanovanjske razmere v Jugoslaviji“ in „Naše delavsko zavarovanje v številkah“). Od Srbov iz Srbije le Lapčević, Topalović in Živojin Cvetković. Od Hrvatov zopet edini dr. Adžija. Pridobitev ni; manjkajo nekateri iz prvega letnika. Vsebinsko isto kot v prvem letniku, le „pregledi“ so obširnejši in bogatejši.

„Radnički pokret“ je ostal še vedno svobodna tribuna, v kateri pa — kar je značilno — ne sodelujejo skrajni desničarji (Vitomir Korač, Nedeljko Divac, dr. Popović, ki so okrog „Prava naroda“) in pa levičarji — komunisti. Da Slovenci oz. njih socialistični predstavniki ne sodelujejo v večjem številu, je več vzrokov, tako: 1. Radnički pokret ni po Sloveniji dosti znan; 2. Slovenska inteligencija je premalo socialistično orijentirana; 3. Na Slovenskem se premalo piše o delavskem gibanju, več pa v njem dela; 4. Med našimi reprezentanti delavskega gibanja je pretežna večina praktičarjev. — Za Hrvate velja skoro isto.

Vendar: „Radnički pokret“ je dobra revija, potrebna jugoslovanskemu delavskemu gibanju in bi jo slovenski zavedni proletarec moral redno čitati. Iz nje se more razviti samo nekaj dobrega za naše delavsko gibanje. — us.

Položaj radničke klase i sindikalni pokret u Srbiji. Od Dragiša Lapčevića. V Beogradu 1928. Izdaje Centralnog sekretarijata radničkih komora. — Stari srbski borec in delavec v delavskem gibanju Dragiša Lapčević je zbral v 430 str. obsegajočo knjigo vse mogoče podatke o gospodarskem razvitku Srbije, o položaju delavstva v Srbiji pred svetovno vojno in o strokovnih organizacijah v Srbiji. Pridejal je še obširen prikaz o socialnem zakonodavstvu v Srbiji in pa kratke obrise s slikami pionirjev delavskega zokreta v Srbiji. Knjiga je zanimljiva in je bila potrebna. Iz nje je posneti marsikaj, kar nam služi v porazumevanje razmer med delavstvom v Srbiji. — Bogata statistika in skrbno zbrani material bodea predmet zanimivih študij in še zanimivejših zaključkov. — Cena ni označena. — n.

Ko je ko u Jugoslaviji. 2. izdanje (latini-com). — Izdanje „Jugoslovenskog Godišnjaka“ (Beograd) i „Nove Evrope“ (Zagreb) 1928. — Po vzoru znane angleške knjige „Who is who“ je izšla ta knjiga prvič še kot del „Godišnjaka kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca za 1926 (urednik Dobr. Stošović, Beograd 1926 — Glava XVI: „Ko je ko“ — strana 442—493). Na temelju tega

dela, ki je v l. 1926 izšel v latini in čirilici, je izšel sedaj na 162 straneh kot posebna knjiga precej obširen pregled jugoslovanskih osebnosti. Precej neenaka in težavna je presoja oseb, ki bi jih smeli ozir. ne smeli sprejeti v seznam. — Pogrešamo n. pr. Melhiorja Čobala, Božidara Jakca, Etbina Kristana, Vladimirja Pfeiferja, dr. Živka Topaloviča, Milico dr. Topalovičevo, Filipa Uratnika in dr. — c. k.

Prvo knjigo „Naučnih del“, ki jih izdaja Naučno znanstveni oddelek pri Zadrudnem inštitutu prof. V. J. Čubarja v Kijevu (Cooperative Institute, Kieff, Ukraine, Vul. Neronoviča 24) v ukrajinskem jeziku prejeli. Knjiga ima znanstveni in oficijelni del (220 + XXVIII. strani) in stane 2 karbonca 50 kop. Znanstveni del obsega poleg uvoda še devet razprav o vseh panogah glavno ukrajinskega zadrudništva, vsaka ima še kratek „Resumé“. Oficijelni del ima pa pravila znanstveno dopisne zadrudne katedre in dr. Delo je prav zanimivo. — c. k.

Internationales Handwörterbuch des Genossenschaftswesens. — Pod tem naslovom izhaja v založbi Struppe-Winkler, Berlin, prav bogato založen leksikon zadrudništva. Izdaja in ureja ga ruski zadruga prof. dr. V. Totomianz. Glavni pomočniki njegovi so: prof. dr. Ch. Gide (Pariz), prof. dr. Hall (Manchester), dr. W. Krebs in Robert Schlösser (Köln). Doslej je izšel prvi zvezek (240 str. vel. formata) in obsega A do F. Pri B je zelo podučen pregled o stavbnih zadrugah; pri D je opisano dansko zadrugarstvo. Oddelek A pa ima preglede o ameriškem zadrudništvu. Nemški članek je napisal prof. Totomianz, angleško pa je priobčila Agnes D. Warbasse študijo o „Why is the delovepmend of cooperation in the United States slow?“ Študijo o južni Ameriki je napisal F. Rivas, Moreno. — a. k.

Popravek: V drugi št. str. 27 je tiskarski škrat napisal „patroni“ mesto protoni.

IVERI.

„Slovenec“: št. 70 l. XVI. (?) z dne 24. marca 1928: Podaljšanje stanovanjskega zakona na dnevnem redu... V razpravo je prišel nujni predlog o spremembah in dopolnitvah stanovanjskih zakonov od 15. maja, 23. oktobra 1926 in 29. oktobra 1927. Te spremembe odredjajo, da se do 31. marca 1929 podaljšajo odredbe za zaščito stanovanjskih najemnikov in zlasti uradnikov, delavcev in vpojencev. Ta zakonski predlog ima sedem členov. Minister za socialno politiko je sprejel nujnost tega predloga. Nato se je izvolil poseben odbor za proučevanje tega predloga. V njem sta od Jugoslovanskega kluba Stjepan Barič in Franc Kremžar. (O socialistu Petjanu, ki je predlog vložil, ni — besedel)

V album. V Londonu je nedavno župan sklical slavnostno sejo, ki je sklepala: kako naj se počasti pokojni generalissimus angleške armade v svetovni vojni, maršal Haigh. Soglasno se je sklenilo izdati na angleški narod oklic za zbirko pol milijona funtov šterlingov (nad 130 milijonov dinarjev), iz katere zgradijo stanovanja za vojne udeležence, žrtve in po njih ostale, kar bo najlepši spomenik poveljniku angleške armade v svetovni vojni. — Jugoslovani seve nismo Angleži...

lidarnosti (predavanjima, priredjivanjem sportskih igara i t. d.);

e) da štiti materialne i moralne interese svih bez razlike siromašnijih i nižih klubova.

7. Za sprovedbu toga zaključuje se slijedeće:

a) U Zagrebu ustraja se centralni odbor „Blok radničkih klubova.“

b) U svakom podsavezu obrazuje se pokrajinski odbor B. R. K., koji u svom djelokrugu radi u suglasju s odborom u Zagrebu.

c) Odbor u Zagrebu ima stupiti u vezu sa svima radničkim sportskim pokretima (turizma, gimnastike) u svrhu zajedničke saradnje.

Iz Trbovelj: S. K. Amater je odigral tu v nedeljo dne 1. aprila prvenstveno nog. tekmo s S. K. Trbovlje; rezultat 4 : 4. Z ozirom na to, da je S. K. Amater zmagal v jesenski prvenstveni tekmi nad S. K. Trbovlje z 2 : 1, je postal za to sezono prvak trboveljskega okrožja.

Dne 18. marca je igral S. K. Amater z ljubljanskim S. K. Krakovo in zmagal s 5 : 4.

Iz Maribora: S. K. Svoboda, Maribor, je v svoji spoml. prvenstveni tekmi proti S. K. Ptuju podlegla z rezul-

tatom 1 : 2. Imela je v tej igri veliko smolo, ker je zastrelila več enajstmetrovk. S to tekmo je S. K. Svoboda, Maribor, zopet padla na zadnje mesto prvenstvene tabele.

Iz Sarajeva: Izšla je prva številka Ilustriranega radničkoga lista za kulturo i sport „Snaga“. List je za začetek jako dober in priporočamo našim sodrugom, da se nanj naroče.

O Binkoštih se vrši v Sarajevu Vse-delavski zlet. Na programu so tudi nogometne tekme. Naša Delavska športna zveza je stopila v stik s Sarajevskim Sletskim odborom radi event. odigranja prijateljske nog. tekme z našo del. nog. reprezentanco odnosno s S. K. Svobodo, Ljubljana.

Naša Del. športna zveza je predlagala tudi omenjenemu odboru, da skliče ob priliki Vsedelavskega zleta v Sarajevu kongres del. športnih klubov Jugoslavije odn. že obstoječih športnih zvez.

Iz Ljubljane: Kombinirano moštvo S. K. Svobode, Ljubljana, je v nedeljo dne 1. aprila podleglo v trening-tekmi rezervi S. K. Ilirije z 2 : 3.

Ljubljanska Svoboda pridobiva dnevno novih članov in razpolaga tačas že z jako dobro in bogato izbiro. Tudi vsi njeni letošnji rezultati kažejo, da se je od lani sëm znatno popravila. Le tako naprej!

Zveza delavskih telovadnih jednot v Češkoslovaški

je imela koncem leta 1926 skupno 1031 enot. V teh enotah je bilo združenih 100.494 telovadcev in telovadk. Od tega je bilo 40.992 članov, 12.348 članic, 8107 moškega naraščaja, 6564 ženskega naraščaja, 16.248 moške in 16.235 ženske dece. Z ozirom na socijalni sestav enot je na prvem mestu zastopano indu-

strijsko delavstvo s 33.998, poljedelcev je 3865, trgovskih nameščencev in uslužbencev 3895, uradnikov 1871, obrtnikov 1952, učiteljev in profesorjev 334, zdravnikov 52, visokošolcev 484. Strokovno organiziranih je bilo 24.683, politično 22.995, združno 13.909 članov. Na eno enoto pri-deta sorazmerno 102 člana. — c. k.

Iz delavske telovadne in športne internacionale

Delavska telovadna in športna zveza v Nemčiji se je v minulem letu udeležila s 6838 moštvi, ki so štela krog 500 tisoč igralcev in igralk telovadnih prireditiev, na katerih se je vršilo skupno 47.966 iger. Pri tem je treba še omeniti, da tretjina društev vprašalnih pol ni niti vrnila. Največje zanimanje je za rokomet, pa tudi tenis je zelo razširjen. — Rusija: Nekaj leningradskih smučarjev se je odpravilo proti Stockholmu. Pot vodi čez Wiborg, Helsingfors, Torneo do Stockholma in je dolga 2500 km. Udele-

ženci hočejo pot preteči v 35 dneh. Drugi leningradski smučarji so se napotili iz Leningrada v Moskvo in to pot nameravajo v 11 dneh dovršiti. — 18. in 19. marca se je na Letskem vršil kongres Delavske telovadne in športne zveze. — V Rotterdamu (Nizozemska) se je pred kratkim osnovala Delavska nogometna organizacija. O Veliki noči bodo v Haarlemu otvorila svoje prvo igrišče. Izdajati začne Zveza kmalu tudi glasilo.

Delavska šahovska zveza se je v Češkoslovaški pridružila kot podzveza nem-

ški Delavski telovadni in športni zvezi v Ustju n/L.

Športno društvo Iyry — Finska je priredila 11. marca v Helsingforsu mednarodne tekme v drsanju, katerih so se udeležili Norvežani, Rusi, Švedi in Finci. Uspehi so bili sledeči: 500 metrov 45.5 sekund, 5000 metrov 8 : 39.8 minut, 150 m 2 : 29.7 minut, 10.000 metrov 18 : 08.3 minut.

Okrožno zborovanje dunajskih kolesarjev se je vršilo v nedeljo, 11. marca. Okrožju Dunaju pripada razen Floridsdorfa 43 društev z 200 člani. Dasi je postalo mnogo delavskih kolesarjev motor-

nih kolesarjev, ni zaznamovati nikakega nazadovanja. Število aktivnih tekmovalcev znaša več kot 300. Občni zbor se je pečal razen z vprašanjem zavarovanja tudi z ločitvijo dežele Nižje Avstrije, ki se zvrši tekom nove delitve po okrožjih, ki je že v teku. Za okrožnega načelnika je bil izvoljen sodrug Amstler. Kakor na mnogih okrožnih zborovanjih, ki so se vršila te dni, so prisegli delegatje dunajskih delavskih kolesarjev koncem zborovanja, da bodo ostali še desetletja trdni in zvesti socijalno demokratični stranki. — c. k.

Dunajski delavski telovadci

Dunajski delavski telovadci so imeli v soboto 10. marca v veliki slavnostni dvorani starega magistrata svoj glavni občni zbor. Zboru, ki mu je prisostvovalo 60 delegatov, je predsedoval Treybal. Za mestno občino je bil navzoč mestni svetnik Tandler, za socijalno dem. stranko Paul Richter, za Askö Julius Deutsch in za republikanski Schutzbund Heinz.

Telovadni svet je podal tu izčrpno poročilo, iz katerega lahko vidimo, kako sijajno je organizirano življenje v športni organizaciji dunajskega delavstva.

Člansko gibanje je bilo izredno živahno. Društvom je pripadalo koncem leta 17.362 članov napram 15.735 članom začetkom l. 1926, torej za 1609 telovadcev ozir. telovadkinj več. Od tega je bilo 5034 telovadcev, 5832 telovadk in 6291 dece. K temu lahko prištejemo še 10.000 otrok od „Kinderfreunden“, ki le telovadijo pri telovadnih društvih. Število izprašanih predtelovadcev se je povišalo od 74 na 574. Delo predtelovadcev pa vrši razen tega še tisoč drugih oseb.

Vzlic rastočemu številu članstva je poset članstva lansko leto in sicer prvič od ustanovitve nazadoval. Število telovadnih posetov je znašalo pri 24.323 večerih 795.525. Mal napredek je zaznamenovati pri telovadkinjah. Nazadovanje pri zimskih mesecih je v glavnem zaznamenovati vsled neugodne temperature v dvoranah. Nič več kot 156 moštev, od tega 36 ženskih je 1862-krat igralo rokomet, nogomet in podobne igre. Vse igre so morala igrati okrožna moštva na Dunaju.

Dasi so imela Delavska telovadna društva le dvoje športnih igrišč z odgovarjajočim tekališčem, se nahaja 2000 tekmovalcev. Ugodnejše je za vežbanje zimskim športnikom, ki morejo v svojih dvoranah prirejati lastne zimsko-športne večere, ki se jih lahko udeležuje 22.000 oseb. Na športnih prostorih se je vršilo 4000 vaj s 100.000 člani. Udruženje lahkkih atletov ima 50 izprašanih članov. Velik napredek na tem polju je viden, kvalitativna zmožnost pa tudi tu radi pomanjkanja potrebnih športnih mest ni zrastle.

Zimskemu športu se je posvetilo 1420 telovadcev in 540 telovadk, ki so se udeležili 72 prireditev.

Zvišanju prispevka se ni pritrnilo. Volitev novega telovadnega sveta je bila preložena.

V sredo 4. aprila t. l. se je glavna skupščina Dunajskega telovadnega društva nadaljevala. Pred prehodom na dnevni red, na katerem je bila le še ena točka volitev telovadnega sveta, se je spominjal sodr. Treybal žrtev na Sonnblicku. Skupščina je sklenila sestaviti komitet, ki bo skupno z dunajskim strankinim načelstvom, strokovnimi organizacijami in s „Prijatelji prirode“ začel delovati za spomenik. Za načelnika je bil izvoljen z večino glasov sodr. Franz Mühlparzer. Nadaljni mandatorji so: drugi načelnik Kollisch, tajnik dr. Löw, blagajnik Freitag. — c. k.

Listnica uredništva: Nadaljevanje članka „Delavska športna podzveza“ sledi prihodnjič.